

บทคัดย่อ

การเพิ่มศักยภาพชุมชนเพื่อผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าวคุณภาพได้ติดตามและต่อจากโครงการแรกโดยมีวัตถุประสงค์เพื่อ เพิ่มศักยภาพชุมชนผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าวคุณภาพที่ได้มาตรฐาน เพื่อวิเคราะห์กระบวนการพัฒนาทักษะของกลุ่มเกษตรกรในด้านการบริหารจัดการผลผลิตและการจำหน่ายเมล็ดพันธุ์ข้าว และการประเมินผลการบริหารกลุ่มเกษตรกรที่ร่วมโครงการระบบอิน-ข้าว อย่างมีส่วนร่วม วิธีการหลากหลาย ได้แก่ การทดสอบของกลุ่มและประเมินผลร่วมกันของเกษตรกร การสัมภาษณ์ การประชุมกลุ่ม และการติดตามการเจริญเติบโตพร้อมทั้งประเมินผลร่วมกับเกษตรกร

ผลการศึกษาพบว่า ใน บ้านบวกหม้อ เกษตรกรมีการจัดตั้งและการบริหารกลุ่มเมล็ดพันธุ์ข้าวชุมชนเอง ส่วน บ้านหม้อ ต. ป่าไผ่ กลุ่มเกษตรกรได้เป็นสมาชิกของข้าวชุมชน โดยการสนับสนุนการจัดตั้งโดยกรมส่งเสริมการเกษตร ในการจัดตั้งศูนย์ผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าวชุมชน ส่วนอ. บวกค้ำนั้นเกษตรกรรวมกลุ่มแต่ยังไม่ได้มีการจัดตั้งเป็นกลุ่มเมล็ดพันธุ์ข้าว ต้องการเพิ่มผลผลิตข้าว กระบวนการพัฒนาทักษะของกลุ่มพื้นที่ อ. แม่แตงมีการพัฒนาจนสามารถผลิตเมล็ดพันธุ์จำหน่ายให้แก่เกษตรกรพื้นที่ใกล้เคียงและภายในหมู่บ้าน แต่อย่างไรก็ตามในระยะแรกยังไม่ได้รับการยอมรับทั้งจากสมาชิกภายในกลุ่ม แต่เนื่องจากต้นข้าวโตสม่ำเสมอและเมล็ดพันธุ์ไม่มีการปลอมปน จึงได้รับการสนับสนุนเพิ่มมากขึ้น กระบวนการกลุ่มยังมีการตัดสินใจร่วมกัน โดยเฉพาะการนัดเวลาเพื่อตรวจสอบการปน และการกำหนดราคา และผลผลิตในกลุ่มร่วมกัน เช่นเดียวกับกลุ่ม อ. แม่แตง ที่มีการพัฒนากลุ่มและมีเมล็ดพันธุ์ข้าวชุมชน แต่มีการจัดการแตกต่างกัน เกษตรกรยังมีการใช้สินเหมือนกันในระยะแรก และมีการติดต่อจากบริษัทจากภายนอกให้ผลิตเมล็ดพันธุ์ อย่างไรก็ตาม เกษตรกรมีความคิดที่จะจัดตั้งโรงสีข้าวกลองเพื่อเพิ่มมูลค่าของข้าว นอกเหนือจากการผลิตเมล็ดพันธุ์จำหน่าย ส่วนพื้นที่ บ้านร่องทองข้าว ต. บวกค้ำ อ. สันกำแพง เกษตรกรพบปัญหาด้านกายภาพที่ไม่เหมาะสม เนื่องจากมีน้ำท่วมเป็นเวลานานในปี 2543 ทำให้เกษตรกรบางรายยกเลิก แต่ในบางรายที่ยังคงมีเมล็ดพันธุ์ได้ปลูกต่อ พบว่าผลผลิตข้าวเพิ่มขึ้น แต่เกิดการไม่ยอมรับจากโรงสีที่สีข้าวสารเนื่องจากมีเมล็ดปนกับข้าว ทำให้ได้ราคาต่ำ อย่างไรก็ตามทางกลุ่มยังคงสนใจที่บารุงดิน แต่สนใจพืชที่มีอายุน้อยกว่า 2 เดือน เช่น ถั่วเขียว

งานวิจัยนี้ได้ขยายระยะเวลาของการวิจัย จนกระทั่งถึงปี 2548 พบว่าประเด็นที่สนใจศึกษา 1. ความยั่งยืนของระบบการผลิตข้าวโดยการใช้ปุ๋ยพืชสดบำรุงดิน 2. นวัตกรรม การปรับเปลี่ยนการนำไปใช้ 3. ผลผลิตสามารถลดต้นทุนต่อหน่วยการผลิต 4. ผลทางเศรษฐกิจ คือกิจกรรมที่ก่อให้เกิดรายได้และกำไร และช่วยในการปรับปรุงดิน ประเด็น ปัจจัยที่ส่งผลต่อการใช้ไม่ใช้ปุ๋ยพืชสด ตัวเกษตรกร เป็นผู้ตัดสินใจโดยเฉพาะระดับครัวเรือนไม่ได้รวมถึงกลุ่ม นอกจากนี้มี ลักษณะทางกายภาพคือความเหมาะสมของเทคโนโลยีนั้นๆ ความยากง่ายของเทคโนโลยี และสภาพพื้นที่ ดิน และ ปัจจัยทางด้านเศรษฐกิจสังคมโดยเฉพาะค่าใช้จ่ายที่เพิ่มขึ้น และเพื่อนบ้านมีส่วนในการทำให้มีการเปลี่ยนแปลงในการตัดสินใจ เกษตรกรมีกระบวนการเรียนรู้ที่มีปรับเปลี่ยนการใช้เทคโนโลยีในการบำรุงดินแตกต่างกัน